

АНАЛІЗ КРЕДИТНИХ ОПЕРАЦІЙ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ УКРАЇНИ

Анотація. Розглянуто особливості діяльності комерційних банків та характеристики їх функціонування в банківській системі України. Проаналізовано стан та перспективи розвитку кредитного ринку України.

Аннотация. Рассмотрены особенности деятельности коммерческих банков и характеристика их функционирования в банковской системе Украины. Проанализированы состояние и перспективы развития кредитного рынка Украины.

Annotations. The peculiarities of commercial banks' activity and the characteristics of their operation in the banking system of Ukraine have been discussed. The condition and prospects of the credit market in Ukraine have been analysed.

Ключові слова: комерційні банки, банківська система України, фінансові ресурси, кредит, кредитний ринок, депозит, споживче кредитування, ліквідність, сектор економіки.

У сучасних ринкових умовах господарювання суб'єкти підприємницької діяльності відчують постійну нестачу фінансових ресурсів. Задоволення потреб фізичних і юридичних осіб у капіталі на ринку кредитування займаються, перш за все, банки. У структурі активних операцій банку традиційно найбільшу питому вагу мають кредитні операції. Це пов'язано з об'єктивною властивістю капіталу спрямовуватися у сфери, де найвища норма прибутку. Саме аналіз кредитних операцій банку з погляду ступеня ризику, забезпеченості та дохідності лежить в основі аналізу якості активів, що, у свою чергу, є важливим напрямом рейтингової оцінки діяльності банку. Позикові операції становлять один із найефективніших, тобто прибуткових способів розміщення ресурсів банку. Водночас кредитні операції – це найбільш ризикований вид операцій банку. Саме тому банки повинні прагнути знизити кредитні ризики, що виникають разом із проведенням кредитних операцій. Необхідно відмітити, що функціонування даних інститутів на кредитному ринку України пов'язане із низкою проблем, які перешкоджають ефективному їх розвитку. Ураховуючи важливість таких проблем, вивчення даного питання на сучасному етапі розвитку кредитних відносин є досить актуальним.

Проблеми аналізу кредитної діяльності банків вивчали багато вітчизняних та іноземних науковців і практиків. Зокрема, значний внесок у розкриття цієї теми зробили: О. Барановський, С. Реверчук, О. Васюренко, В. Міщенко, А. Мороз, А. Ковальчук та ін.

Метою статті є аналіз діяльності комерційних банків на кредитному ринку України, визначення проблем, які перешкоджають їх ефективному розвитку та можливих шляхів їх вирішення.

Комерційні банки – це багатофункціональні організації, які проводять свою діяльність у різних секторах ринку позичкового капіталу. Банки займаються акумулюванням основної частки кредитних ресурсів, а також надають своїм клієнтам повний комплекс фінансових послуг. Такі послуги включають кредитування, прийом депозитів, розрахункове обслуговування, купівлю-продаж і зберігання цінних паперів, іноземної валюти та ін. Кредитна діяльність комерційного банку, як правило, залежить від обсягу наявних у нього фінансових ресурсів. Тому депозитні операції є основним джерелом залучення таких ресурсів у випадку їх відсутності [1]. Отже, така взаємозалежність кредитування і депозитної діяльності банку повинна бути розглянута у взаємозв'язку.

Варто проаналізувати кредитні та депозитні операції комерційних банків України протягом 2010 – 2012 років (табл. 1) [2; 3].

Обсяги наданих кредитів та залучених депозитів комерційними банками України протягом 2010 – 2012 років, млн грн [2; 3]

Позичальник	Обсяг наданих кредитів та залучених депозитів, станом на:					
	31.12.2010 р.		31.12.2011 р.		31.12.2012 р.	
	Кредити	Депозити	Кредити	Депозити	Кредити	Депозити
Резиденти	732 823	416 650	801 809	491 756	815 142	572 342
Інші фінансові корпорації	13 430	19 022	16 441	21 799	16 229	20 852
Сектор загальнодержавного управління	8 817	-	8 532	-	8 486	-
Нефінансові корпорації	500 961	116 105	575 545	153 120	605 425	173319
Домашні господарства	209 538	275 093	201 224	310 390	187 629	369 264
Інші депозитні корпорації	26 477	21 722	40 343	28 026	23 854	25 119
Нерезиденти	14 942	25 928	4 923	3 3218	3 842	30 749
Усього	149 817 1	874 520	164 028 5	103 830 9	166 060 7	119 164 5

Як видно з даних, які наведені далі, обсяги фінансових ресурсів за депозитними та кредитними операціями суттєво відрізняються. Отже, комерційні банки більше кредитують, ніж залучають фінансові ресурси у вигляді депозитів. Але також можна відзначити позитивну тенденцію до збільшення депозитного портфеля протягом останніх років, а саме: у 2012 році порівняно з попереднім відбулось збільшення на суму 153 336 млн грн, а в порівнянні з 2010 роком збільшення складало 317 125 млн грн. Такій тенденції сприяло зростання депозитних вкладень серед усіх суб'єктів даного ринку, крім інших фінансових корпорацій, депозитних корпорацій та нерезидентів.

Депозити за цими позичальниками у 2011 році збільшилися, а у 2012 зменшилися. Але основна тенденція збільшення була спричинена підвищенням довіри вкладників до банківської системи. Необхідно також відзначити постійну тенденцію до збільшення обсягів залучення фінансових ресурсів резидентами, не фінансовими корпораціями та домогосподарствами як у 2011, так і у 2012 році, що є позитивним.

Відомо та підтверджено статистичними даними, що вагомою причиною, виникнення кризи в Україні, є залучення банками зовнішніх запозичень в іноземній валюті з метою подальшого кредитування в Україні. За оцінками агентства Standard&Poog's, на кінець першого півріччя 2008 року зовнішній борг українських банків сягнув 35,7 млрд дол. або майже 30 % їхніх сукупних зобов'язань. Постійна недостатність ресурсної бази українських банків спричинила їх фінансову залежність від міжнародних ринків капіталів через накопичення боргів. За оцінками тієї ж рейтингової компанії, станом на кінець червня 2008 року обсяг зовнішніх зобов'язань українських банків, які підлягають погашенню до середини 2009 року, перевищував 15 млрд дол. І як результат – більшість банків мали та мають від'ємні розриви короткострокової ліквідності і суттєву залежність від припливів нових вкладів клієнтів [4].

На думку Асоціації українських банків, дуже важливим є той факт, що здійснювалося переважно споживче кредитування населення комерційними банками відповідно до поставленої економічної політики уряду впродовж останніх років. Така політика мала за мету покращити добробут населення за рахунок споживання в борг. У січні – вересні 2008 року продовжували нарощуватись диспропорції між кредитуванням населення та реального сектору економіки [5]. Станом на 1 жовтня 2008 року надано кредитів юридичним особам на суму 358,1 млрд грн (63,3 %). У розрізі видів економічної діяльності із загального обсягу таких кредитних ресурсів на торгівлю та операції з нерухомістю спрямовано майже половину кредитів, а підприємствам промисловості – 28,8 %. При цьому 16,7 % залучених коштів спрямовано на інвестиційну діяльність, а решта – на поточну діяльність, тобто не в реальний сектор економіки. Варто розглянути об'єми споживчих кредитів та їх структурні зрушення за видами валют (табл. 2).

Таблиця 2

Динаміка структурних зрушень споживчих кредитів за видами валют, млн грн

Споживчі кредити	2008 р.		2012 р.		Структурні зрушення, +, -
	Обсяг	Структура, %	Обсяг	Структура, %	
у доларах США	113 773	61,1	67 033	54,5	-6,6
в євро	3 708	2	1 873	1,5	-0,5
у гривнях	66 693	35,8	52 478	42,7	6,9
в інших валютах	1 915	1,1	1 557	1,3	0,2
Разом	186 088	100	122 942	100	0

З табл. 2 видно, що на кінець 2012 року, частка споживчих кредитів у доларах США зменшилась на 6,6 % порівняно з початковим періодом фінансово-економічної кризи в Україні 2008 року. Найбільший об'єм кредитів (53 %) було видано банками в доларах США, бо населення приваблювали відсоткові ставки. Таким чином, продуктова кредитна політика комерційних банків була спрямована на її "доларизацію". У сучасних умовах уряди багатьох країн спрямовують величезні обсяги коштів саме на підтримку банківського сектору, оскільки він є гарантом недопущення фінансового падіння.

Подальша підтримка здійснюється шляхом участі урядів у капіталі банків, викупу їх активів, які були знецінені внаслідок кризи, наданні фінансової допомоги певним категоріям позичальників для забезпечення обслуговування ними кредитів.

Отже, політика "доларизації" та "споживчого кредитування" банківського сектору впливає на зростання кредитного ризику, що підриває довіру населення до національної грошової одиниці. Відсутність закону про споживчі кредити, який би відповідав європейському стандарту про захист споживача, спонукало комерційні банки спрямувати основні важелі продуктової кредитної політики в напрямі обслуговування позичальників – фізичних осіб. Також суттєвою проблемою є відсутність єдиного реєстру інформації про несумлінних позичальників, що сприяє погіршенню якості кредитних портфелів комерційних банків.

Задля розвитку кредитного ринку України доцільним було б: 1) створити єдиний реєстр інформації про несумлінних позичальників; 2) стабілізувати банківську систему загалом та підвищити контроль за цільовим використанням кредитів рефінансування; 3) вжити заходи щодо зниження рівня доларизації вітчизняної економіки, бо найголовнішою причиною підриву довіри до національної грошової одиниці, а, отже, і до банківської системи, є передусім те, що грошові функції на території України виконує іноземна валюта.

Науковим результатом даного дослідження є оцінка стану та розвитку кредитного ринку в Україні. Подальші дослідження можуть бути пов'язані з оптимізацією управління депозитними операціями комерційних банків України, як взагалі, так і в розрізі різних аспектів діяльності.

Наук. керівн. Мішин О. Ю.

Література: 1. Гроші та кредит : підручник / С. К. Ревенчук та ін. ; за ред. докт. екон. наук, проф. С. К. Ревенчука. – К. : Знання, 2011. – 382 с. 2. Депозити, залучені депозитними корпораціями (крім Національного банку України) за 12 місяців 2011 року // Офіційний сайт Національного банку України. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/>. 3. Кредити, надані депозитними корпораціями (крім Національного банку України) за 12 місяців 2011 року // Офіційний сайт Національного банку України. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/>. 4. Споживчі кредити за видами валют // Офіційний сайт Національного банку України. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/>. 5. Барановський О. І. Фінансові кризи: передумови, наслідки і шляхи запобігання : монографія / О. І. Барановський. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2009. – 754 с.